

3. Зайченко І. В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга II. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. — 1032 с.

4. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. В 2-х т. Пер. з рос. / Редкол.: В. М. Столстов (голова) та інші / Склали та підготували до друку Е. Д. Дніпров; За ред. О. І. Пискунова (відп. ред.) та інші. — Т. 1. Теоретичні проблеми педагогіки. — К.: Радянська школа, 1983. — 488 с.

5. Редкин П. Современные педагогические заметки // Учитель. — 1863. — Т. III. — № 16 — С. 9-0-986.

6. Духнович О. Народная педагогия в пользу училищ и учителей сельских. — Ч. I - Львів, 1857. — 126 с.

7. Духнович А. В. Естественнo-духовные рассуждения / Духнович А. В. Сочинения: В 4-х т. - Т. 2. — С. 583-611.

8. Редкин П. Современные педагогические заметки // Учитель. — 1863. - №5. — С. 225-229.

9. Капетерев П. Ф. Избранные педагогические сочинения / Под ред. А. М. Арсеньева; АПН СССР. — М.: Педагогика, 1982. — 704 с. — С. 682-698.

10. Демков М. И. Курс педагогики для учителей институтов, высших женских курсов и педагогических классов женских гимназий. Изд-е 4, испр. — СПб.: Изд-во Думнов, 1915. — 354 с.

11. Локот Т. В. Мысли педагога о реформе школы. — СПб.: Тип. В. Д. Смирнов, 1912. — С. 89.

12. Медведков А. П. Педагогика для самообразования, школы и семьи. — Петроград: Издание Я. Башмакова и К^о, 1914. — 363 с.

13. Юркевич П. Д. «Курс загалної педагогіки з додатками». — М.: тип. И. Д. Сытина, 1869. — 404 с.

ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СОЦІОНІКИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

УДК: 37. 013. 42+3-0. 711+155. 2

Сторож В. В.

У статті автором визначається понятійне поле проблеми “педагогічна соціоніка” в системі підготовки майбутнього соціального педагога, дається ряд визначень провідних понять загалної і педагогічної соціоніки як інноваційних підходів у підготовці майбутніх фахівців соціонічного типу.

Ключові слова: соціоніка, педагогічна соціоніка, тип інформаційного метаболізму.

ОБОСНОВАНИЕ СУЩНОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СОЦИОНИКИ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ

Сторож В. В.

В статье автором определяется понятийное поле проблемы “педагогическая соционика” в системе подготовки будущего социального педагога, дается ряд определений ведущих понятий об-

щей и педагогической соционики как инновационных подходов в подготовке будущих специалистов соционимического типа.

Ключевые слова: соционика, педагогическая соционика, тип информационного метаболизма.

A GROUND OF ESSENCE OF PEDAGOGICAL SOCIONIKI IS IN SYSTEM OF PREPARATION OF FUTURE SOCIAL TEACHERS

V. V. Storozh

In clause the author defines (determined) a conceptual field of a problem «pedagogical socionika» in system of preparation of the future social teacher, a conducting concepts general and pedagogical socioniki as innovative of the approaches in preparation of the future experts socionomicheskogo of a type is given.

Key words: socionika, pedagogical socionika is a type of informative metabolism.

Постановка проблеми. Предметом наукової рефлексії автора даної статті є виявлення сутності поняття “педагогічна соціоніка” та її роль і значення в системі підготовки майбутнього соціального педагога.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючими вимогами, що ставляться до сучасних фахівців, тих, що пред’являються до якості праці працівників, так званих “фасилітативних” (від англ. facilitate — полегшувати) професій (педагогів, соціальних педагогів, психологів, юристів, керівників і медиків), їхньої компетентності, обумовлюють необхідність реформування вищої освіти в напрямку розвитку специфічних особистісних якостей майбутнього фахівця, а так само вдосконалення діючої системи супроводу діяльності представників професійних середовищ типу “людина — людина”.

Зв’язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний стан системи вищої професійної освіти в соціально-педагогічній сфері можна охарактеризувати як стан спрямованого пошуку нових рішень назрілих проблем у суспільстві й застосування на практиці інноваційних підходів, що зарекомендували себе, з вітчизняного досвіду роботи і досвіду інших розвинених країн.

Отже, можна стверджувати що успішність таких соціонімічних видів діяльності, якою зокрема є професійна діяльність соціального педагога, визначається не тільки власно професійними знаннями і навичками, скільки вміннями реалізовувати ці ресурси в своїй праці за рахунок розвитку таких специфічних здібностей як вміння діагностувати соціонічні типи особистості та використовувати результати цієї діагностики у практичній діяльності, що є, на нашу думку, відповідними професійно-значимими якостями особистості — майбутнього соціального педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатьма дослідниками — класиками соціоніки (А. Аугустінавічют, А.В. Букалова, В.В. Гуленком, В.Д. Єрмаком, Н.Н. Медведєвим, Г.Р. Рейніном, Г.А. Шульманом та іншими) визначено основні поняття соціонічної науки, висвітлено її найважливіші проблеми і методи, дається визначення базовим теоретичним основам. Сучасними дослідниками соціоніки (В.Н. Антошкіним, Л.А. Бесковою, І.Ю. Літвіненко, Т.Н. Проко-

ф'євою, В.А. Стукасом, А.П. Тихоновим, Є.А. Удаловою) висвітлено узагальнену панораму наукових напрямів і соціонічних шкіл, дається визначення альтернативних трактовок і уявлень про загальну соціоніку та її використання на практиці.

Саме науковий інтерес до використання соціоніки в педагогіці здобуває особливого значення у зв'язку із все зростаючим стрессогеним характером соціально-освітньої діяльності (В.В. Гуленко й В.П. Тищенко), обумовленим зміною сформованих стереотипів, соціальним замовленням на виховання й різні види соціальної підтримки молодого покоління з урахуванням нових стратегій розвитку суспільства, що підвищує конкуренцією, т.п.

Вивчення даної проблематики спирається на психологічні праці Б. Г. Ананьєва, Г. Артинюк, І. В. Волкова, М. К. Кабардова, А. А. Леонтьєва, В. Мерліна, Л.С. Рубінштейна, Б. М. Теплова та інших, методичних досліджень, наприклад, Н. В. Баграмової, Д. Н. Богоявленського, Т. К. Донської, Д. Девідсона й О. Д. Митрофанової, Н. А. Ліпницької, Н. А. Лобко-Лобановської, Н. А. Менчинської, Є. І. Пассова, Л. І. Харченкової і ін. Авторами було теоретично доведено й експериментально підтверджено, що орієнтація навчання на індивідуально-психологічні, вікові особливості особистості учнів, урахування їхніх соціально-статусних характеристик, індивідуальних мотивів і ціннісних настанов при відборі прийомів і способів презентації навчального матеріалу, організації навчальних мікрогруп є ефективним засобом створення позитивної мотивації, сприяє максимальному розкриттю їхнього особистісного потенціалу.

Останнім часом з'явилося невелике число публікацій, що розкривають різні шляхи й способи впровадження педагогічної соціоніки в освітні установи (В.І. Андрєєв, В.В. Гуленко, М. Лобанова, Т. Меньшова, С.І. Небікова, А.А. Овчаров, Є.А. Румянцева, Л.В. Тіхонова, В.П. Тищенко, В.К. Федорова й ін.).

У роботах цих авторів ми знаходимо розгляд питань значимості педагогічної соціоніки в комплектуванні навчальних груп з урахуванням інтертишних відносин, але все це лише перші дослідження й представлені явно недостатньо, щоб говорити про широке використання цієї науки в освітній практиці.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Тим часом, на сьогоднішній день лише В. Гуленко говорить про користь соціоніки не тільки для школи, а і для системи вузівської підготовки. Але зовсім відсутні навчально-методичні посібники диференційно-дігностико-навчального профілю, що явно свідчить про недостатню увагу, що приділяється дослідниками — соціонами цій проблематиці й обумовлює наявність прогалини в підготовці (відсутня у державному освітньому стандарті спеціальна дисципліна) студентів соціально-орієнтовних професій.

У силу цих обставин, дослідження, присвячені виявленню можливостей використання соціоніки саме в системі вищої освіти, зокрема, в підготовці майбутніх соціальних педагогів, її ролі в професійному й особистісному розвитку фахівця соціально-педагогічної сфери представляються актуальною науковою проблемою, що має концептуальне й навчально-прикладне значення.

Отже аналіз наукової літератури з проблеми дослідження засвідчив, що можливості соціоніки як науки науковцями досліджуються лише в напрямку використання її у дидактиці. Жодної роботи використання можливостей педагогічної соціоніки у практичній діяльності соціального педагога не було знайдено.

Перш ніж дати обґрунтування цієї проблеми, спробуємо осмислити поняття “педагогічна соціоніка” і використання її можливостей у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів.

Мета дослідження передбачає визначення поняття “педагогічна соціоніка” і обґрунтування її можливостей у підготовці майбутніх соціальних педагогів, що можливо за рахунок вирішення ряду **завдань**: проведення порівняльного аналізу загальних дидактичних понять - “загальна соціоніка” і “педагогічна соціоніка”, виявлення їх змістовного наповнення, вивчення психолого-педагогічних передумов використання соціоніки в соціально-педагогічній діяльності та теоретичне обґрунтування розробки соціонічних технологій у практиці роботи соціального педагога.

Викладення основного матеріалу. Науковий доробок з проблем загальної соціоніки показує, що серед її дослідників, на нашу думку, є різні рівні прочитання цієї науки. Так Л. Бескова визначає її як “науку про шістнадцять типів особистості і шістнадцять типів відношень між ними” [10].

Подібне визначення дають А.А. Овчаров і В.В. Мегедь [8]. На їхню думку, соціонікою називається “наука про типи особистості, їхні соціальні ролі, особливості взаємодії, а також про групову динаміку й механізми соціальних процесів”.

У короткому словнику сучасних понять і термінів Н.Т. Бунімовіча й ін. [7] соціоніка трактується як нова галузь суспільних наук, технологія й мистецтво визначення типу особистості людини й побудова взаємин з нею, що допомагає формувати дружні, сімейні та інші відносини.

По-іншому формулює визначення даної категорії В.В. Гуленко [5, с. 259], називаючи соціонікою “науковий напрямок, що вивчає складові комунікації, типи енерго-інформаційного обміну, складні групи типів і інтертипні відносини, спираючись на комбінаторно-дихотомічний метод”. У вузькому значенні соціоніка визначається ним як соціально-психологічна типологія людей і міжособистісних відносин.

Схожі визначення поняття, що аналізується, дають А.В. Букалов [3] і Є.А. Румянцева. На думку А.В. Букалова, соціоніка - це “теорія інформаційного метаболізму індивідуальної соціальної психіки. Є.А. Румянцева як провідне при формулюванні соціоніки як поняття, виділяє також процес метаболізму людини і визначає її як “науку про структуру і механізми функціонування систем, заснованої на теорії інформаційного метаболізму, і таку, що розглядає людину як живу систему в “морі інформації” [9]. Польський психіатр А. Кемпінський, який вперше ввів термін інформаційного метаболізму, під ним розумів нерівномірність прийому, переробки й виробітки інформації, щодо різних аспектів дійсності [2]. Родоначальник соціоніки А. Аугустинавічюте визначала інформаційний метаболізм як механізм селекції сигналів середовища, що сприймаються людиною.

С.І. Чурюмов і В.П. Тищенко [11] вважають що в основі соціоніки лежить нова наукова парадигма, яка пов'язана з розширенням понять інформації й інформаційної взаємодії.

Разом з тим В.В. Гуленко уточнює, що “у соціоніці робиться спроба привести до спільного знаменника величезний обсяг знань, накопичений у плінні останніх десятиліть досліджень особистості. Цей інтегруючий підхід набув форму узагальненої моделі особистості, що враховує як її стійке внутрішнє ядро (тип і його

варіант), так і мінливу зовнішню оболонку (функціональний стан типу і його трансформація під дією середовища). Кінцева мета соціоніки - знайти “золоту пропорцію” всіх вимірів особистості й привести до консонансу (фр. consonance, от лат. consonantia — співзвуччя, погоджене звучання: *уточн. наше*) ансамбль людських індивідуальностей у гнучко організованому соціумі” [4, с. 14-15].

Унікальними й винятковими особливостями соціоніки є можливість її використання в педагогіці у напрямі визначення соціально-психологічної типології людей і міжособистісних відносин, як моделювання такої надскладної системи як людина. Як відзначав В.Д. Єрмак [6], соціоніка дозволяє моделювати психічні процеси особистості.

У загальнопедагогічному плані проблема застосування в педагогіці моделювання на основі соціоніки може виявитися надзвичайно своєчасним - відзначає Є.А. Румянцева. Маючи модель соціотипа можливо побудувати модель комунікації цього типу з навколишнім світом [9].

Ми згодні з Є.А. Румянцевою і В.Д. Єрмаком, які виділяють за провідний аспект використання соціоніки те, що вона може використовуватися як основа для моделювання в педагогічних системах.

Розгляд закладених у концептуальних положеннях соціоніки її світоглядних основ представляється нам дуже важливим, тому що, на наш погляд, вони мають важливий педагогічний потенціал. Відповідно до більшості досліджень, тип інформаційного метаболізму є заданим людині від природи, тобто має егоцентричний характер. Людина не всесильна, і не універсальна, а має власну “спеціалізацію” в оточуючому світі. Успішність її життя більшою мірою буде визначатися здібністю використання власного потенціалу. Крім того, соціоніка повною мірою допомагає прийти до усвідомлення таких понять як “толерантність” і “екологія відносин”. Сучасні вчителі, що знають соціоніку й застосовують її у своїй педагогічній діяльності більш терпимо, з більшим розумінням, прийняттям і з повагою відносяться до унікальності своїх учнів, розуміють їхніх батьків, колег.

Соціоніка вивчає закони комунікації інформаційних систем, головним чином, закони комунікації між інфотипами або соціотипами. В.Н. Антошкін відзначає із цього приводу, що “тип інформаційного метаболізму (ТІМ) - модель особистості, типова модель сприйняття, переробки й обміну інформацією, модель мислення й інтелекту. Разом з тим ТІМ - це й соціотип, модель типової соціальної поведінки, тому що типи добре видно, насамперед, на соціальному рівні...”

Тому базова сходинка в соціоніці - соціальний рівень” [1, с. 6].

В.В. Гуленко зауважує: “соціоніку цікавить комунікація між соціонічними типами, тому її ще називають психосоціальною типологією” [4, с. 148]. “Соціоніка з погляду соціальної практики”, - відзначає автор, - “це спроба розумних сил суспільства відреагувати на його соціальне замовлення, що впливає із самої логіки зміни історичних епох. Суть цього запиту - у переході від індустріального суспільства, що пройшло щаблі зародження, втілення, реформування й удосконалення, що перебуває зараз у стадії вдосконалення, до пошуку альтернатив, що прокладають шлях до інформаційного суспільства майбутнього. Соціоніка - одна з таких альтернатив” [4, с. 148].

Соціоніка не обмежується вивченням типу індивідуальної психіки, вона аналізує складні групи типів, типи націй, держав і суспільств.

Соціоніка вивчає типові моделі сприйняття й розуміння інформації. Закони інтертипної взаємодії обумовлюють взаєморозуміння.

Соціоніка - наука інформаційного суспільства, що виводить особистість зокрема, і суспільство в цілому на інтелектуальний рівень. Тому припустимо й визначення соціоніки, що дано В.Н. Антохіним, який вважає що це “наука про інтелектуальне життя особистості. Заняття соціонікою сприяють інтелектуальному й духовному розвитку” [1, с. 7]. На його думку, “інтелектуальне життя людини вивчати дуже важко. Способи мислення й обробки інформації, глибинні цінності не можна спостерігати безпосередньо. Сприйняття інформації, цінності, погляди кожної особистості носять суб’єктивний характер. Отже В.Н. Антошків [1] вперше спробував систематизувати в науці і освіті досвід викладу інноваційної технології - педагогічної соціоніки. Ним був зроблений аналіз провідної соціонічної школи — соціоаналіза В.В. Гуленко.

Крім загальнопізнавального ефекту, який дає соціоніка будь-якому фахівцю, вона, - підкреслює В.В. Гуленко, - “знайде широке застосування в підготовці працівників принципово іншого інтелектуального рівня - здатних успішно справлятися із завданнями майбутнього інформаційного суспільства” [4, с. 13]. Неоціненну користь педагогічної соціоніки автор бачить у тому, що дана наука пропонує в практиці підготовки фахівців використовувати такі нововведення, як [4, с. 13]:

- комплектування навчальних груп, у яких за рахунок гармонійного сполучення темпераментних особливостей типів гарантується дружня робоча атмосфера й легко вирішується проблема дисципліни;

- соціалізуюче виховання, що забезпечить особистість необхідним для життя досвідом комунікації й уміння знаходити спільну мову із представниками всіх людських типів;

- предметно-диференційоване навчання в академічних групах на семінарських заняттях, де на перше місце вийде “клубний”, проблемно-дискусійний метод навчання;

- індивідуальний підхід до студента, що враховує як його природний тип, так і форму прояву типу, що дає йому реальний шанс для актуалізації своїх здібностей.

Незважаючи на те, що дослідження у напрямку використання соціоніки як науки у педагогіці зроблено багатьма авторами — соціонами, в наукових доробках нами не було знайдено жодного визначення поняття “педагогічна соціоніка”. Спираючись на визначення соціоніки як науку провідного російського соціона В.В. Гуленко, нами була зроблена спроба виведення робочого визначення поняття “педагогічна соціоніка”. Отже, під *педагогічною соціонікою нами розуміється* науковий напрям, що вивчає складові комунікації, типи енергоінформаційного обміну, складні групи типів й інтертипні відносини, поєднуючи психолого-педагогічні методи й технологію соціоаналіза, щоб підібрати відповідний тип навчання й виховання для кожного учня й кожної навчальної групи, застосувати закони комунікації у педагогічній діяльності.

Висновки. Саме соціоніка першою з гуманітарних наук використала модель як спосіб (“інструмент”) вивчення й прогнозування поведінки й розвитку таких складних об’єктів, якими в сучасному світі є людина й людські співтовариства. Це забезпечує унікальні прикладні можливості соціоніки в вирішенні ре-

альних проблем людини й суспільства. Виявилось можливим принципово по-повому підійти до розуміння головного в людині - параметрів і характеристик особистості й, на їхній основі, до розуміння й прогнозування міжособистісних відносин. З'явилася можливість такого узгодження особистісних характеристик людини із системою виховання й освіти, соціальними й організаційними структурами, що сприяло б гармонічному й безконфліктному розвитку як особистості, так і суспільства в цілому. На основі соціонімічних технологій представляється можливим здійснити гуманітарну реформу соціальних структур суспільства, побудувати гуманітарні структури - цілісну систему виховання й освіти, які враховували б особистісні, групові й загальнолюдські характеристики й цінності. Соціонічна освіта ставить своєю метою дати людям основи розуміння себе як Особистості й Особистості партнера, а також озброїти "інструментом" моделювання й побудови системи толерантних міжособистісних відносин як на рівні людини, так і на рівні соціальних груп.

Розроблені аспекти організації освітнього процесу, заснованого на використанні педагогічної соціоніки, насамперед пов'язані з його комунікативним компонентом. Зокрема, зовсім відсутні наукові роботи, що досліджують можливості використання індивідуальних особливостей типу особистості дитини в процесі їх соціалізації. Можливості педагогічної соціоніки в означеному напрямку досліджені недостатньо. Внутрішня типологічна диференціація колективів дітей може стати ефективною технологічною підставою організації соціально-педагогічної діяльності.

Перспективи використання результатів дослідження. Отже, підготовка майбутніх соціальних педагогів до використання соціонімічних технологій у професійній діяльності дасть їм можливість на практиці враховувати індивідуальні розходження між типами дітей, що є важливим ресурсом ефективності соціально-виховної діяльності. Знання соціоніки дозволить майбутнім соціальним педагогам більш ефективно організувати керування колективом, групою (учнів, школярів, дітей, педагогів). Це дозволить їм цілеспрямовано створювати резонансні колективи наукової, гуманітарної, соціальної, технологічної й іншої спрямованості в залежності від поставленого завдання.

Література:

1. Антошкин В.Н. Педагогическая соционика: Учеб. пособие / В.Н. Антошкин. – Новосибирск: Сиб. унив. Изд-во, 2008. – 216 с.
2. Аугустинавичюте А. Соционика: Психотипы и тесты. / Сост. Л.Филиппов. - М. : ООО «Фирма» Изд-во «АСТ»; СПб.: Terra Fantastica, 1998. - 448 с.
3. Вопросы конструирования содержания общего среднего образования: Сборник научных трудов / Под ред. В.В.Краевского. - М., 1980. - 215 с.
4. Гуленко В.В. Гуманитарная соционика. – М.: Чёрная белка, 2009. – 344 с.
5. Гуленко В.В. Типологическая целостность социона. Образование соционических типов по базису Юнга // Соционика, психология и межличностные отношения. - 2000. - №2. - С. 716.
6. Ермак В.Д. Структура и функционирование психики человека с системной точки зрения // Соционика, психология и межличностные отношения. - 2000. - №3. - С. 30-37.

7. Краткий словарь современных понятий и терминов. Составители: Бу- нимович Н.Т., Жарова Г.Г. и др. - М.: Республика. 1993. - 510 с.

8. Овчаров А.А., Мегедь В.В. История возникновения и развития типоло- гии личности и соционика // Соционика, психология и межличностные отно- шения. - 1999. - С. 277.

9. Румянцева Е.А. На пути к взаимопониманию: соционика - учителям и родителям. - М.: Армада-Пресс, 2002. - 256 с.

10. Самойлова И.Г. Интегральный тип информационного метаболизма ма- лой группы в производственной организации. Автореф. дисс. на соиск. уч. степ. канд. пед. наук. - Ярославль, 1997. — 189 с.

11. Чурюмов С.И. Соционика и философия: ничто не ново под луной // Со- ционика, психология и межличностные отношения. - 2000. - №12. - С. 10-17.

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ФЕНОМЕНА «КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА»

УДК: 378.937

Пилипюк К. М.

В статье раскрывается сущность феномена «критическое мышление будущего учителя-филолога». Проанализированы его параметры (мастерство, восприимчивость к контексту, ответственность, основанные на критериях). Раскрыты основные критерии оценивания этого феномена (мотивационно волевой, процессуально процедурный, рефлексивно корректирующий).

Ключевые слова: критическое мышление, ответственность, критерии.

The essence of phenomenon «the critical thinking of future teachers – philologists» is investigated in the article. The analysis of its characteristics (skill, perception of context, responsibility, founding on criterions) is represented. The main criterions are found out (motivational and willed, professional and procedural, reflective and correctional).

Key words: the critical thinking, responsibility, criterions.

Формування критичного мислення є однією з основних проблем розвитку сучасного соціуму, виховання у молодого покоління морально-духовних життєвих орієнтирів. Це є проблема інтердисциплінарного характеру, оскільки вона пов'язана з важливими науково-практичними завданнями з таких галузей, як соціологія (розвинуте критичне мислення є передумовою функціонування демократичного суспільства, в якому захищаються права й свободи кожного громадянина), професійна педагогіка (формування критичного мислення у майбутніх учителів-філологів набуває особливої актуальності у зв'язку з тим, що педагог на уроках мови та літератури має змогу впливати на свідомість дітей, спонукаючи їх до критичної оцінки поведінки та діяльності інших людей, осмислення історико-соціальних подій, висловлення власної точки зору з її повною аргументацією), методика викладання іноземних мов (окреслене мислення впливає на формування навичок перекладу, розуміння смислу текстів, класифікації граматичних і фонетичних явищ, викладення своїх думок з повною аргументацією кожної тези).